

De gelukszoekers van de wereld

DKCI-serie 2017: 'Gezichten van armoede'

Het joodse volk, trekkend door de woestijn, op weg naar een ander leven, was zeker niet de enige en eerste groep die onderdrukking en armoede ontvluchtte. In de loop van de geschiedenis lieten ontelbaren hun huis en hun thuis achter zich... Op zoek naar een ander leven, een beloofd land, zoals de joden het benoemden. Tallozen gingen deze weg: op zoek naar geluk, een beter leven, een andere horizon. Vaker op de vlucht, en veelal op zoek naar een leven met meer perspectief op een hoopvolle toekomst.

'Migratie' werd in de loop van de eeuwen bijna altijd veroorzaakt door oorlog en geweld ofwel door schaarste. Honger, armoede en geweld zijn nog steeds de redenen dat mensen wegtrekken of op de vlucht slaan, op zoek naar betere omstandigheden. De droom van het beloofde land, een leven dat in ieder geval beter was dan wat zij achterlieten, droegen en dragen vele migranten in hun hart met zich mee. In de loop van de geschiedenis, met name vanaf Columbus, de 'ontdekkingsreizen' en de kolonisaties, is er een grote discrepantie ontstaan tussen de culturele en economische verhouding tussen Noord en Zuid. De noorderlingen stalen grondstoffen en verzamelden zo hun kapitaal en welvaart, de zuiderlingen werden gekoloniseerd en zagen dat hun goederen en hun leven werden afgenomen. In een gewelddadige verhouding hielpen de zuiderlingen hun overheersers zelf in hun eigen uitbuiting...

Deze geschiedenis heeft – tot op de dag van vandaag – de aard van de relatie bepaald: in de ogen van de zuiderling is Europa het land van melk en honing. Geen wonder dat ieder jaar weer talloze mensen de grenzen van Europa opzoeken. Voor wie gevlucht is voor oorlog en geweld (Syrië, Sudan of Eritrea) is er vaker een warm welkom: bloemen, gastvrijheid, sympathie. In Nederland kunnen deze vluchtelingen sneller rekenen op een verblijfsvergunning van vijf jaar.

Een heel ander verhaal vormen de zogenaamde economische vluchtelingen. Hij (meestal een hij) is de migrant die onuitgenodigd het lot in eigen hand neemt en de oversteek waagt naar Europa. Deze economische migrant wordt vaak minder enthousiast ontvangen. Maar: wie is die migrant eigenlijk?

Agadez

In de tv-serie 'De trek' van Bram Vermeulen wordt op indringende wijze duidelijk op welke wijze vooral jonge mannen op zoek gaan naar dat 'beter leven'. Zij gaan niet alleen voor zichzelf, zij doen dit ook voor hun families, die vaak heel wat groter zijn dan onze gezins- en familieverbanden. En ook de ouders die hun zonen zien vertrekken, hopen dat zij in Europa een onderkomen en een inkomen krijgen. Vluchteling zijn geeft aanzien. Zoals een

teruggekeerde migrant aangaf: "Het feit dat je in Europa bent of bent geweest, geeft sowieso status."

Armoede, maar nog meer de ongelijkheid tussen noord en zuid, is en blijft een belangrijk motief om te migreren. Alhoewel

de reis en de gevaren die het met zich mee kan brengen, bekend zijn, zijn het geloof en de hoop, en zelfs de overtuiging, dat "dat mij niet overkomt" sterker dan de angst voor de verschrikkingen van de tocht door de woestijn, de oversteek in een gammele boot en de hekken van prikkeldraad. Ook de lokale economie vaart er wel bij. Zo was Agadez in Niger ooit een belangrijke karavaanstad in West-Afrika voor het vervoer van goud, zout en slaven. De economie van de stad draait tegenwoordig goeddeels op deze migranten die op weg zijn naar 'het geluk' dat te vinden moet zijn in Europa.

Zo te zien is de vlucht voor meerdere partijen een aantrekkelijk gegeven: de vluchteling zelf wil het liefst hard werken, de handen uit de mouwen steken en geld verdienen. De achterblijvers zullen delen in hun welvaart. De lokale economie veert ervan op... Terugkomen is geen optie. Dan ga je af, omdat je moet melden dat je het niet hebt gemaakt hebt. De investering van familie of dorpsgemeenschap heb je niet waargemaakt.

In de documentaire 'Strangers in Paradise', gemaakt door Guido Hendriks, is te zien hoe net gearriveerde migranten vooral economische les krijgen over de Europese 'ontvangst'. Op het snijvlak van realiteit en fictie komt naast het beeld van de 'loser' ook het beeld van kracht naar voren. De vluchteling-migrant is ook pionier, een avonturier, een ontdekkingsreiziger. Anders gezegd: het zijn dappere mensen met de ambitie om – vanwege de armoede – op zoek te gaan naar de rijkdom. Hoe anders dan het beeld dat 'het noorden' heeft van deze mensen.

Is onze rijkdom niet tegelijkertijd onze armoede?

Europa en ook Nederland zit duidelijk niet op hen te wachten. Er is weinig begrip en – eenmaal aan vaste wal – vallen ze figuurlijk buiten de boot. Verwezen wordt dan naar de kansen voor de eigen kwetsbare mensen en mensen met een laag inkomen, die geen goede woningen kunnen vinden en een laag inkomen of zelfs geen werk hebben. Blijkbaar biedt het rijke noorden niet aan iedereen een gelijkwaardige situatie. En al zijn 'echte vluchtelingen' welkom, ook zij worden als concurrent bestempeld als het gaat om huisvesting, werk en inkomen. Zo worden de kwetsbare groepen tegen elkaar uitgespeeld.

Met welk gezicht kijken wij? Is onze rijkdom werkelijk niet in staat om die andere vluchteling een plek te bieden in onze samenleving? Deze vraag zouden we wel eens vaker mogen stellen. Het zijn de getallen die ons huiverig maken. Ruim een miljoen economische vluchtelingen in een jaar naar Europa... Wat betekent dit voor een economie waar 500 miljoen mensen wonen? De neiging om het eigen bezit te beschermen is groot. Dat is ook heel menselijk. Maar het is goed om te beseffen waar deze rijkdom aan te danken is. Ooit ging noord naar zuid om daar de bestaande samenlevingen te ontwrichten. Hebben vluchtelingen

ook niet het recht om 'noord' een beetje te ontwrichten? Tot op de dag van vandaag wordt de westerse welvaart – voor een goed deel – op peil gehouden door inbreuk te maken op klimaat, land en grondstoffen van 'zuid', waarbij slechts een klein deel van de zuidelijke lokale bevolking profiteert. Lees de encycliciek *Laudato si'*.

Wie is er eigenlijk de echte gelukzoeker? Zij uit het zuiden of wij uit het noorden? Bij wie ligt de verantwoordelijkheid voor de armoede? En wie maakt misbruik van wie? Het wordt tijd het gezicht eens de andere kant op te laten kijken.

Wellicht is hierboven de zaak wat al te zwart-wit geschilderd. Gelukkig zijn er ook heel wat mensen, die een ander gezicht laten zien. De vele vrijwilligers, bewoners van dorpen en steden, onder wie veel kerkmensen, steken de handen uit de mouwen voor een gastvrij onthaal en steunen vluchtelingen op hun (terug)tocht, een goed onderkomen te vinden. Dit concrete werk moet vooral doorgaan.

Blijft de vraag met welk oog wij kijken naar de vele gezichten van de armoede.

Door jezelf 'rijk' te wanen, maak je de ander – als vanzelf – tot 'arm'. Door te doen alsof 'zij' zelf de schuld en de oorzaak van hun problemen zijn, kun je doen alsof het (ook) niet onze problemen zijn. Zowel in moreel opzicht, maar zeker ook in geloofsoptocht is de aanzegging van het beloofde land, zoals gedaan aan Abraham, niet weggelegd voor één bepaald deel van de wereldbevolking. "Trek weg uit uw land, uw stam en uw familie, naar het land dat Ik u aan zal wijzen. Ik zal een groot volk van u maken. Ik zal u zegenen en uw naam groot maken, zodat gij een zegen zult zijn. Ik zal zegenen die u zegenen, maar die u versmaadt zal Ik vervloeken. Door u zal zegen komen over alle geslachten op aarde" (Gen 12,1-3).

door Ina van de Bunt-Koster
Diaconaal werker DKCI /Missiesecretaris

Foto: Wairimu Gitau MSF